Ερμηνεία της θείας Λειτουργίας (Άγιος Νικόλαος ο Καβάσιλας)

Categories : ΘΕΟΛΟΓΙΑ

Date : 8 Ιανουαρίου, 2007

Η ΘΕΙΑ Λειτουργία αποτελεί το κέντρο της ορθόδοξης λατρείας. Είναι το μεγαλύτερο μυστήριο της Εκκλησίας μας, το μυστήριο της παρουσίας του Χριστού ανάμεσά μας. Γι' αυτό και παραμένει πάντα η μοναδική ελπίδα αληθινής ζωής για τον άνθρωπο.
Στον πνευματικό χώρο της θείας Λειτουργίας μας εισάγει αριστοτεχνικά ο άγιος Νικόλαος Καβάσιλας, μεγάλος μυστικός θεολόγος και κορυφαίος θεωρητικός της λειτουργικοπνευματικής ζωής, ο σημαντικότερος εκπρόσωπος του ορθόδοξου ανθρωπισμού του 14ου αιώνα...

Στην τελευταία και ώριμη περίοδο της ζωής του ιερού Καβάσιλα ανήκουν τα δύο κύρια πνευματικά του έργα, «*Εις την θείαν λειτουργίαν*» και «*Περί της εν Χριστώ ζωής*», που είναι από τα λαμπρότερα κείμενα της χριστιανικής γραμματείας. Μια σύνθεση εκλεκτών αποσπασμάτων του πρώτου, σε νεοελληνική απόδοση, παρουσιάζεται στις επόμενες σελίδες.
Ο θεόπνευστος λόγος του αγίου ανοίγει τα πνευματικά μας μάτια, κάνοντάς μας ικανούς να πλησιάσουμε με αίσθηση ψυχής τη θεία Λειτουργία και να γίνουμε ουσιαστικοί συμμέτοχοί της, όχι παθητικοί θεατές της. Έτσι θα μπορέσουμε ν' ανταποκριθούμε με επίγνωση στο ευφρόσυνο κάλεσμα που η μητέρα μας Εκκλησία επαναλαμβάνει σε κάθε ευχαριστιακή της σύναξη: «*Γεύσασθε και ίδετε ότι χρηστός ο Κύριος*».

ΠΡΟΛΟΓΟΣ εκ της ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ ΠΑΡΑΚΛΗΤΟΥ

Η ΘΕΙΑ Λειτουργία αποτελεί το κέντρο της ορθόδοξης λατρείας. Είναι το μεγαλύτερο μυστήριο της Εκκλησίας μας, το μυστήριο της παρουσίας του Χριστού ανάμεσά μας. Γι' αυτό και παραμένει πάντα η μοναδική ελπίδα αληθινής ζωής για τον άνθρωπο.
Στον πνευματικό χώρο της θείας Λειτουργίας μας εισάγει αριστοτεχνικά ο άγιος Νικόλαος Καβάσιλας, μεγάλος μυστικός θεολόγος και κορυφαίος θεωρητικός της λειτουργικοπνευματικής ζωής, ο σημαντικότερος εκπρόσωπος του ορθόδοξου ανθρωπισμού του 14ου αιώνα.
Γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη γύρω στα 1322. Ανατράφηκε χριστιανικά από την ευσεβή μητέρα του, που μετά τη χηρεία της (1363) έγινε μοναχή, διδάχθηκε τα εγκύκλια γράμματα από τον λόγιο θείο του Νείλο Καβάσιλα, που αργότερα

αναδείχθηκε σε μητροπολίτη Θεσσαλονίκης (1361-1363), και καλλιεργήθηκε πνευματικά μέσα στους ησυχαστικούς κύκλους της γενέτειράς του, που διευθύνονταν από το μαθητή του οσίου Γρηγορίου του Σιναίτη Ισίδωρο, τον κατοπινό οικουμενικό πατριάρχη (1347-1349).
Για εφτά περίπου χρόνια (1335-1342) σπούδασε στην Κωνσταντινούπολη φιλοσοφία, θεολογία, ρητορική, νομική, μαθηματικά και αστρονομία.
Στην πατρίδα του ξαναβρέθηκε στα χρόνια της επαναστάσεως και κυριαρχίας των Ζηλωτών (1342-1349), παίρνοντας ενεργό μέρος στις πολιτικές ζυμώσεις, καθώς και στα 1363-1364 για οικογενειακές υποθέσεις. Το υπόλοιπο και μεγαλύτερο μέρος της ζωής του το πέρασε στη Βασιλεύουσα, όπου, πέρα από την ενασχόλησή του με τα κοινά πράγματα -κοντά στ' άλλα διετέλεσε και σύμβουλος του αυτοκράτορα Ιωάννη ΣΤ' Καντακουζηνού (1347-1355)-, επιδόθηκε σε περαιτέρω μελέτες και στη συγγραφή. Τελικά, πάντως, αποσύρθηκε από τα εγκόσμια και, καθώς φαίνεται, έγινε μοναχός, ίσως και κληρικός. Κοιμήθηκε ειρηνικά μετά το 1391, πιθανότατα στη μονή των Μαγγάνων.
Στην τελευταία και ώριμη περίοδο της ζωής του ιερού Καβάσιλα ανήκουν τα δύο κύρια πνευματικά του έργα, «*Εις την θείαν λειτουργίαν*» και «*Περί της εν Χριστώ ζωής*», που είναι από τα λαμπρότερα κείμενα της χριστιανικής γραμματείας. Μια σύνθεση εκλεκτών αποσπασμάτων του πρώτου, σε νεοελληνική απόδοση, παρουσιάζεται στις επόμενες σελίδες.
Ο θεόπνευστος λόγος του αγίου ανοίγει τα πνευματικά μας μάτια, κάνοντάς μας ικανούς να πλησιάσουμε με αίσθηση ψυχής τη θεία Λειτουργία και να γίνουμε ουσιαστικοί συμμέτοχοί της, όχι παθητικοί θεατές της. Έτσι θα μπορέσουμε ν' ανταποκριθούμε με επίγνωση στο ευφρόσυνο κάλεσμα που η μητέρα μας Εκκλησία επαναλαμβάνει σε κάθε ευχαριστιακή της σύναξη: «*Γεύσασθε και ίδετε ότι χρηστός ο Κύριος*».

Ερμηνεία της θείας Λειτουργίας
ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΤΟΥ ΚΑΒΑΣΙΛΑ

ΠΡΟΟΙΜΙΟ

ΕΡΓΟ της θείας Λειτουργίας είναι η μεταβολή των δώρων που προσφέρουν οι πιστοί –

του άρτου και του οίνου – σε σώμα και αίμα Χριστού. Και σκοπός της είναι ο αγιασμός των πιστών, οι οποίοι με τη θεία μετάληψη αποκομίζουν την άφεση των αμαρτιών τους, την κληρονομία της βασιλείας των ουρανών και κάθε πνευματικό αγαθό.
Σ' αυτό το έργο και το σκοπό συμβάλλουν οι προσευχές, οι ψαλμωδίες, τα αγιογραφικά αναγνώσματα και όλα εκείνα που τελούνται και λέγονται στη διάρκεια της Λειτουργίας. Μέσα σε αυτά είναι σαν να βλέπουμε σε ένα πίνακα ζωγραφισμένη ολόκληρη τη ζωή του Χριστού, από την αρχή ως το τέλος της. Γιατί ο καθαγιασμός των δώρων, η ίδια δηλαδή η θυσία, διακηρύσσει το θάνατο, την ανάσταση και την ανάληψή Του, καθώς τα δώρα αυτά μεταβάλλονται στο ίδιο το σώμα του Κυρίου, δηλαδή την έλευσή Του στον κόσμο, τη δημόσια εμφάνισή Του, τα θαύματα και τη διδασκαλία Του. Κι εκείνα που έπονται της θυσίας, συμβολίζουν την κάθοδο του Αγίου Πνεύματος στους Αποστόλους, την επιστροφή των ανθρώπων στο Θεό και την κοινωνία τους μαζί Του.
Οι πιστοί που εκκλησιάζονται και συμμετέχουν σε όλα αυτά με προσηλωμένο το νου, γίνονται πιο σταθεροί στην πίστη, πιο θερμοί στην ευλάβεια και την αγάπη τους προς τον Θεό. Με τέτοιες λοιπόν διαθέσεις αξιώνονται να πλησιάσουν και τη φωτιά των μυστηρίων και να μεταλάβουν με κάθε ασφάλεια και οικειότητα.
Αυτό είναι συνοπτικά το νόημα της Θείας Λειτουργίας. Ας την εξετάσουμε τώρα όσο μπορούμε λεπτομερέστερα, αρχίζοντας με εκείνα που τελούνται στην αγία Πρόθεση [Ειδικός χώρος που βρίσκεται αριστερά από την αγία τράπεζα, όπου τοποθετούνται (προτίθενται-πρόθεση) τα δώρα που προσφέρουν (προσκομίζουν-προσκομιδή) οι πιστοί για τη θεία Ευχαριστία. Εδώ γίνεται η αναγκαία προετοιμασία τους από τον λειτουργό ιερέα].

Η ΠΡΟΣΚΟΜΙΔΗ

Τα τίμια δώρα

Το ψωμί και το κρασί που προσφέρουν οι πιστοί για τη λειτουργία, και τα οποία συμβολίζουν το σώμα και το αίμα του Κυρίου, δεν τοποθετούνται από την αρχή στο Θυσιαστήριο για τη θυσία, αλλά πρώτα τοποθετούνται στην αγία Πρόθεση και αφιερώνονται στο Θεό σαν δώρα τίμια – αυτή είναι πλέον και η ονομασία τους.
Προσφέρουμε στο Θεό ψωμί και κρασί, γιατί αυτά αποτελούν τροφή αποκλειστικά ανθρώπινη, με την οποία συντηρείται και εκδηλώνεται η ζωή μας. Για αυτό και πιστεύεται πως, όταν προσφέρει κανείς τροφή, είναι σαν να προσφέρει την ίδια τη ζωή. Επειδή λοιπόν με τα μυστήρια ο Θεός μας χαρίζει την ανθρώπινη ζωή, ήταν φυσικό και το δικό μας δώρο να είναι κατά κάποιο τρόπο ζωή, για να μην είναι αταίριαστη η προσφορά μας με την ανταπόδοση του Θεού, αλλά να έχει κάτι συγγενικό. Άλλωστε ο Κύριος παρήγγειλε να Του προσφέρουμε ψωμί και κρασί, κι Αυτός πάλι μας ανταποδίδει «*άρτον ουράνιον*» και «*ποτήριον ζωής*». Θέλησε να Του

προσφέρουμε εμείς εφόδια της πρόσκαιρης ζωής, κι Εκείνος να μας αντιπροσφέρει την αιώνια ζωή. Για να φανούν έτσι η χάρη Του σαν αμοιβή και το αμέτρητο έλεός Του σαν πράξη δικαιοσύνης.

Ανάμνηση της σταυρικής θυσίας

Ο ιερέας αφού πάρει στα χέρια του τον άρτο, από τον οποίο θα κόψει το ιερό τμήμα που θα μεταβληθεί σε σώμα Χριστού, λέει: «*Εις ανάμνησιν του Κυρίου και Θεού και Σωτήρος ημών Ιησού Χριστού*». Τα λόγια αυτά αναφέρονται σε όλη τη λειτουργία και ανταποκρίνονται στην παραγγελία που άφησε ο Χριστός όταν παρέδωσε το μυστήριο της Θείας Ευχαριστίας: «*Τούτο ποιείτε εις την εμήν ανάμνησιν*» (Λουκ. 22:19).
Αλλά ποιά είναι αυτή η ανάμνηση; Πώς θα θυμηθούμε τον Κύριο στη Λειτουργία και τι θα διηγηθούμε για Αυτόν; Μήπως εκείνα που Τον απέδειξαν Θεό παντοδύναμο; Ότι δηλαδή ανέστησε νεκρούς, χάρισε το φως σε τυφλούς, πρόσταξε τους ανέμους να κοπάσουν, χόρτασε χιλιάδες ανθρώπους με λίγα ψωμιά; Όχι, ο Χριστός δεν ζήτησε να θυμόμαστε αυτά, αλλά μάλλον εκείνα που φανερώνουν αδυναμία, δηλαδή τη σταύρωση, το πάθος, το θάνατο. Γιατί τα πάθη ήταν πιο αναγκαία από τα θαύματα. Τα πάθη του Χριστού μας προξενούν τη σωτηρία και την ανάσταση, ενώ τα θαύματά Του αποδεικνύουν μόνο ότι Αυτός είναι ο αληθινός Σωτήρας.
Αφού λοιπόν ο ιερέας πει, «*Εις ανάμνησιν του Κυρίου...*», προσθέτει εκείνα που δηλώνουν τη σταύρωση και το θάνατο. Τεμαχίζει δηλαδή με το μαχαίρι τον άρτο, λέγοντας την προφητεία: «*Σαν πρόβατο οδηγήθηκε στην σφαγή. Και σαν αρνί αμώμητο, που παραμένει άφωνο μπροστά σ' αυτόν που το κουρεύει, έτσι κι Αυτός δεν ανοίγει το στόμα Του. Καταδικάστηκε σε ταπεινωτικό θάνατο και Του αρνήθηκαν δίκαιη κρίση. Και ποιός μπορεί να μας μιλήσει για την καταγωγή του; Γιατί εξαλείφθηκε η ζωή Του από το πρόσωπο της γης*» (Ησ. 53:7-8). Κι αφού εναποθέσει στο άγιο Δισκάριο το ιερό τμήμα που έκοψε (*Αμνό*), προσθέτει τα λόγια: «*Θυσιάζεται ο Αμνός του Θεού, που παίρνει επάνω Του την αμαρτία των ανθρώπων*» (πρβλ. Ιω. 1:29). Μετά χαράζει πάνω στον Αμνό το σημείο του σταυρού, δείχνοντας έτσι τον τρόπο που έγινε η θυσία: με το σταυρό. Ύστερα, με το μαχαίρι που έχει σχήμα λόγχης, κεντάει τον Αμνό στο δεξί μέρος και λέει: «*Ένας από τους στρατιώτες Του τρύπησε την πλευρά με τη λόγχη*». Και χύνοντας μέσα στο άγιο Ποτήριο κρασί και νερό, συμπληρώνει: «*κι αμέσως βγήκε αίμα και νερό*» (Ιω. 19:34).

Μνημονεύσεις των ονομάτων

Ο ιερέας συνεχίζει την Προσκομιδή. Αφαιρεί τώρα μικρά κομματάκια (μερίδες) από τους υπόλοιπους άρτους, και σαν δώρα ιερά τα τοποθετεί στο άγιο Δισκάριο, λέγοντας για το καθένα: «*Εις δόξαν της Παναγίας του Θεού Μητρός*», ή «*Εις πρεσβείαν του τάδε ή του τάδε Αγίου*» ή «*Εις άφεσιν αμαρτιών των τάδε ζώντων ή*

των τάδε τεθνεώτων».
Τι σημαίνουν αυτά; Ευχαριστία στο Θεό και ικεσία. Γιατί με τα δώρα μας είτε ανταποδίδουμε στον ευεργέτη την ευεργεσία που μας έκανε είτε καλοπιάνουμε κάποιον για να μας ευεργετήσει. Έτσι και εδώ' η Εκκλησία, με τα δώρα που προσφέρει στο Θεό, Τον ευχαριστεί γιατί στα πρόσωπα των Αγίων της τής δόθηκαν η άφεση των αμαρτιών και η βασιλεία των ουρανών. Και Τον ικετεύει να δοθούν αυτά τα αγαθά και στα παιδιά της που ακόμα ζουν και το τέλος τους είναι αβέβαιο, καθώς επίσης και σε εκείνα που έχουν πεθάνει, αλλά με ελπίδες όχι τόσο καλές και σίγουρες. Για αυτό λοιπόν μνημονεύει ονομαστικά πρώτα τους Αγίους, έπειτα τους ζώντες και τέλος τους κεκοιμημένους. Και για τους Αγίους ευχαριστεί, ενώ για τους άλλους ικετεύει.

Κάλυψη των τιμίων δώρων

Τα όσα ειπώθηκαν και έγιναν πάνω στον Αμνό, για να συμβολίσουν το θάνατο του Κυρίου, είναι απλές περιγραφές και σύμβολα. Ο Αμνός παρέμεινε άρτος, μόνο που τώρα έγινε δώρο αφιερωμένο στο Θεό, και συμβολίζει το σώμα του Χριστού στην πρώτη Του ηλικία. Για αυτό ο ιερέας αναπαριστά τα θαύματα που έγιναν στον νεογέννητο Κύριο στη φάτνη. Βάζει πάνω στον άρτο τον λεγόμενο Αστερίσκο και λέει: «*Και να, το αστέρι ήρθε και στάθηκε πάνω από τον τόπο, όπου ήταν το Παιδί*» (Ματθ. 2:9). Ύστερα σκεπάζει το Δισκάριο και το Ποτήριο με πολυτελή καλύμματα και θυμιάζει. Γιατί αρχικά ήταν συγκαλυμμένη η δύναμη του Χριστού, μέχρι τον καιρό που Αυτός άρχισε να θαυματουργεί, και ο Θεός Πατέρας έδινε τη μαρτυρία Του από τον ουρανό.
Αφού λοιπόν ολοκληρωθεί η Προσκομιδή, ο λειτουργός έρχεται στο Θυσιαστήριο, στέκεται μπροστά στην αγία Τράπεζα και αρχίζει τη Λειτουργία.

Η ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ

Δοξολογία

«*Ευλογημένη η βασιλεία του Πατρός και του Υιού και του αγίου Πνεύματος...*». Μ' αυτή τη δοξολογία αρχίζει ο ιερέας τη Λειτουργία. Γιατί και οι ευγνώμονες δούλοι το ίδιο κάνουν όταν παρουσιάζονται στον κύριό τους. Πρώτα –πρώτα δηλαδή τον εγκωμιάζουν, κι έπειτα τον παρακαλούν για τις δικές τους υποθέσεις.

Ειρηνικά

Και ποιά είναι η πρώτη αίτηση του ιερέα; «*Υπέρ της άνωθεν ειρήνης και της σωτηρίας των ψυχών ημών*». Λέγοντας ειρήνη, δεν εννοεί μόνο τη μεταξύ μας ειρήνη, όταν δηλαδή δεν μνησικακούμε εναντίον κανενός, αλλά και την ειρήνη προς τους εαυτούς μας, όταν δηλαδή η καρδιά μας δεν μας κατηγορεί για τίποτα. Την αρετή της ειρήνης, βέβαια, την έχουμε πάντοτε ανάγκη, μα ιδιαίτερα την ώρα της προσευχής, γιατί χωρίς αυτήν κανείς δεν μπορεί να προσευχηθεί σωστά και να απολαύσει κάποιο καλό από την προσευχή του.
Στη συνέχεια παρακαλούμε για την Εκκλησία, για το κράτος και τους άρχοντες, για όσους βρίσκονται σε κινδύνους, για όλους γενικά τους ανθρώπους. Και δεν προσευχόμαστε μόνο για ό,τι ενδιαφέρει την ψυχή, αλλά και για τα αναγκαία υλικά αγαθά – «*υπέρ ευκρασίας αέρων, ευφορίας των καρπών της γης...*». Γιατί ο Θεός είναι ο αίτιος και χορηγός όλων, και σ' Αυτόν μόνο πρέπει να έχουμε στραμμένα τα βλέμματά μας.
Σε όλες τις αιτήσεις οι πιστοί επαναλαμβάνουν μια μόνο φράση, το «*Κύριε ελέησον*». Το να ζητάμε το έλεος του Θεού ισοδυναμεί με το να ζητάμε τη βασιλεία Του. Γι' αυτό και οι πιστοί αρκούνται σ' αυτή τη δέηση, γιατί αυτή τα περιλαμβάνει όλα.

Αντίφωνα

Έπειτα αρχίζουν οι ψαλμωδίες που περιέχουν θεόπνευστα λόγια από τους Προφήτες. Τα αντίφωνα – έτσι λέγονται – μας αγιάζουν και μας προπαρασκευάζουν για το μυστήριο. Ταυτόχρονα όμως μας θυμίζουν τα πρώτα χρόνια της παρουσίας του Χριστού στη γη, τότε που Εκείνος δεν φαινόταν ακόμα στον πολύ κόσμο, και για αυτό ήταν απαραίτητα τα προφητικά λόγια. Όταν αργότερα εμφανίστηκε ο Ίδιος, δεν υπήρχε πλέον ανάγκη των προφητών, αφού Τον έδειχνε παρόντα ο Βαπτιστής Ιωάννης.

Μικρή είσοδος

Την ώρα που ψάλλεται το τρίτο αντίφωνο, γίνεται η είσοδος του Ευαγγελίου με τη συνοδεία λαμπάδων. Το Ευαγγέλιο το κρατάει ο διάκονος ή, αν δεν υπάρχει διάκονος, ο ιερέας. Ενώ λοιπόν αυτός πρόκειται να εισέλθει στο Ιερό, στέκεται σε μικρή απόσταση από την Ωραία Πύλη και παρακαλεί τον Θεό να τον συνοδεύσουν άγιοι άγγελοι, για να γίνουν συμμέτοχοί του στην ιερουργία και τη δοξολογία. Στη συνέχεια σηκώνει ψηλά το Ευαγγέλιο, το δείχνει στους πιστούς και, αφού εισέλθει στο Θυσιαστήριο, το αποθέτει στην αγία Τράπεζα.
Η ύψωση του Ευαγγελίου συμβολίζει την ανάδειξη του Κυρίου όταν άρχισε να εμφανίζεται στα πλήθη. Γιατί με το Ευαγγέλιο δηλώνεται ο ίδιος ο Χριστός. Τώρα λοιπόν που φανερώνεται ο Χριστός, κανείς δεν προσέχει τα λόγια των Προφητών, γι' αυτό, μετά τη μικρή Είσοδο, ψάλλουμε ό,τι έχει σχέση με την καινούρια ζωή που έφερε ο Χριστός. Υμνούμε τον ίδιο τον Χριστό για όσα έκανε για μας. Εγκωμιάζουμε

επίσης την Παναγία ή άλλους Αγίους, ανάλογα με την εορτή ή τον Άγιο που τιμά η Εκκλησία κάθε φορά.

Τρισάγιος ύμνος

Ανυμνούμε τέλος τον ίδιο τον Τριαδικό Θεό, ψάλλοντας: «*Άγιος ο Θεός, άγιος ισχυρός, άγιος αθάνατος, ελέησον ημάς*». Το «*Άγιος, άγιος, άγιος...*» αποτελεί τον ύμνο των αγγέλων (Ησ. 6:3). Και τα «*Θεός*», «*ισχυρός*» και «*αθάνατος*» είναι λόγια του προφήτη Δαβίδ: «*Εδίψησεν η ψυχή μου προς τον Θεόν, τον ισχυρόν, τον ζώντα*» (Ψαλμ. 41:3).
Ψάλλουμε τον Τρισάγιο Ύμνο μετά την είσοδο του Ευαγγελίου, για να διακηρύξουμε πως με την έλευση του Χριστού άγγελοι και άνθρωποι ενώθηκαν και αποτελούν πλέον μια Εκκλησία.

Αναγνώσματα

Αμέσως μετά ο ιερέας παραγγέλλει σε όλους να μη στέκονται με οκνηρία, αλλά να έχουν προσηλωμένο το νου τους σε εκείνα που θα ακολουθήσουν. Αυτό σημαίνει το «*Πρόσχωμεν*». Και με το «*Σοφία*» υπενθυμίζει στους πιστούς τη σοφία με την οποία πρέπει να συμμετέχουν στη Λειτουργία. Αυτή είναι οι καλοί λογισμοί που έχουν όσοι είναι πλούσιοι σε πίστη και ξένοι από καθετί ανθρώπινο. Είναι πράγματι ανάγκη να παρακολουθούμε τη Λειτουργία με τους πρέποντες λογισμούς, αν βέβαια θέλουμε να μην χάνουμε άδικα τον καιρό μας. Επειδή όμως κάτι τέτοιο δεν είναι εύκολο, χρειάζεται και η δική μας προσοχή και η εξωτερική υπενθύμιση, ώστε να ξανασυγκεντρώνουμε το νου μας, που συνεχώς ξεχνιέται και παρασύρεται σε μάταιες φροντίδες.
Επίσης και η εκφώνηση «*Ορθοί*» περιέχει παραίνεση. Θέλει μπροστά στο Θεό να στεκόμαστε πρόθυμοι, με ευλάβεια και ζήλο πολύ. Και πρώτο σημάδι αυτού του ζήλου είναι η όρθια στάση του σώματός μας. Ύστερα από αυτές τις εκφωνήσεις, διαβάζονται το Αποστολικό και το Ευαγγελικό ανάγνωσμα. Αυτά δηλώνουν τη φανέρωση του Κυρίου, όπως γινόταν σιγά-σιγά μετά την πρώτη Του εμφάνιση στους ανθρώπους. Στη μικρή Είσοδο το Ευαγγέλιο ήταν κλειστό και συμβόλιζε το διάστημα των τριάντα πρώτων ετών του Κυρίου, τότε που ο Ίδιος ακόμα σιωπούσε. Τώρα όμως που διαβάζονται τα αναγνώσματα, έχουμε την πληρέστερη αποκάλυψή Του, με όσα ο Ίδιος δίδασκε δημόσια κι με όσα πρόσταζε τους Αποστόλους να κηρύσσουν.

Μεγάλη Είσοδος

Σε λίγο ο λειτουργός θα προχωρήσει πλέον στη θυσία, και πρέπει τα δώρα που πρόκειται να θυσιαστούν, να τοποθετηθούν στην αγία Τράπεζα. Για αυτό έρχεται τώρα στην Πρόθεση, παίρνει τα τίμια δώρα, τα κρατάει στο ύψος του κεφαλιού του

και βγαίνει από το Ιερό. Προχωρώντας με πολλή κοσμιότητα και με βήμα αργό, τα περιφέρει στο ναό, ανάμεσα στο πλήθος, συνοδευόμενος από λαμπάδες και θυμιάματα. Τελικά εισέρχεται στο θυσιαστήριο και τα αποθέτει στην αγία Τράπεζα.
Στο πέρασμα του ιερέα οι πιστοί ψάλλουν και προσκυνούν με κάθε σεβασμό παρακαλώντας να τους μνημονεύει την ώρα που θα προσφέρει στο Θεό τα τίμια δώρα. Γιατί ξέρουν πως δεν υπάρχει αποτελεσματικότερη ικεσία από τούτη τη φρικτή θυσία, που καθάρισε δωρεάν όλες τις αμαρτίες του κόσμου (Χαρακτηριστικό λειτουργικό στοιχείο της Μεγάλης Εισόδου είναι ο Χερουβικός Ύμνος, που ψάλλεται σε αργό μέλος από το χορό: «*Οι τα Χερουβίμ μυστικώς εικονίζοντες και τη ζωοποιώ Τριάδι τον τρισάγιον ύμνον προσάδοντες, πάσαν την βιοτικήν αποθώμεθα μέριμναν, ως τον βασιλέα των όλων υποδεξόμενοι, ταις αγγελικαίς αοράτως δορυφορούμενον τάξεσιν. Αλληλούια*». Δηλαδή: «Εμείς που μυστικά εικονίζουμε τα Χερουβείμ και ψάλλουμε στη ζωοποιό Τριάδα τον τρισάγιο ύμνο, ας αφήσουμε κάθε βιοτική μέριμνα, για να υποδεχθούμε τον Βασιλιά των όλων, που αόρατα συνοδεύεται από τα αγγελικά τάγματα. Αλληλούια»).
Η μεγάλη Είσοδος συμβολίζει την πορεία του Χριστού προς την Ιερουσαλήμ, όπου έπρεπε να θυσιαστεί. Καθισμένος τότε πάνω σε ζώο, έμπαινε στην Αγία Πόλη, συνοδευόμενος και υμνούμενος από τα πλήθη.

Σύμβολο της πίστεως

Ο ιερέας καλεί τώρα τους πιστούς να προσευχηθούν «*υπέρ των προτεθέντων τιμίων δώρων*»: «Ας παρακαλέσουμε τον Θεό να αγιαστούν τα τίμια δώρα που είναι μπροστά μας, ώστε να εκπληρωθεί έτσι ο αρχικός μας σκοπός».
Ύστερα, αφού προσθέσει και άλλες αιτήσεις, παρακινεί όλους να έχουν μεταξύ τους ειρήνη («*Ειρήνη πάσι*») και αγάπη («*Αγαπήσωμεν αλλήλους...*»). Κι επειδή τη μεταξύ μας αγάπη ακολουθεί η αγάπη στο Θεό και η τέλεια και ζωντανή μας πίστη σ' Αυτόν, γι' αυτό, αμέσως μετά ομολογούμε τον αληθινό Θεό: «*Πατέρα, Υιόν και άγιον Πνεύμα, Τριάδα ομοούσιον και αχώριστον*».
«*Τας θύρας, τας θύρας' εν σοφία πρόσχωμεν*», συμπληρώνει ο λειτουργός. Μ' αυτό θέλει να πει: «Ανοίξτε διάπλατα όλες τις πόρτες, δηλαδή τα στόματα και τα αυτιά σας, στην αληθινή σοφία, δηλαδή σε όσα υψηλά μάθατε και πιστεύετε για το Θεό. Αυτά συνεχώς να λέτε και να ακούτε, και μάλιστα με ζήλο και προσοχή».
Τότε οι πιστοί απαγγέλλουν δυνατά το Σύμβολο της Πίστεως («*Πιστεύω εις έναν Θεόν...*») .

Αγία αναφορά

«*Στώμεν καλώς' στώμεν μετά φόβου. Πρόσχωμεν την αγίαν αναφοράν εν ειρήνη προσφέρειν*», προτρέπει πάλι ο ιερέας. Δηλαδή: «Ας σταθούμε γερά σε όσα

ομολογήσαμε με το «*Πιστεύω…*», χωρίς να κλονιζόμαστε από τους αιρετικούς. Ας σταθούμε με φόβο, γιατί είναι μεγάλος ο κίνδυνος να πλανηθούμε. Όταν έτσι σταθεροί παραμένουμε στην πίστη, τότε ας προσφέρουμε τα δώρα μας στο Θεό με ειρήνη».

Στο σημείο αυτό οι πιστοί πρέπει να έχουν στο νου τους και τα λόγια του Κυρίου: «Αν προσφέρεις το δώρο σου στο θυσιαστήριο και θυμηθείς ότι κάποιος κάτι έχει εναντίον σου, συμφιλιώσου πρώτα μαζί του, και μετά έλα να προσφέρεις το δώρο σου» (Ματθ. 5:23 -24).

Αφού λοιπόν ο ιερέας ανυψώσει τις ψυχές και τα φρονήματα των πιστών από τα επίγεια προς τα ουράνια, αρχίζει την ευχαριστήρια προσευχή. Μιμείται έτσι τον πρώτο Ιερέα, το Χριστό, που ευχαρίστησε το Θεό Πατέρα προτού παραδώσει το μυστήριο της θείας Ευχαριστίας.

Τον δοξολογεί τώρα κι αυτός και Τον υμνεί μαζί με τους αγγέλους. Τον ευγνωμονεί για όλες τις ευχαριστίες που μας έκανε από την αρχή της δημιουργίας. Τον ευχαριστεί ιδιαίτερα για την έλευση του Μονογενούς Του Υιού στον κόσμο και για την παράδοση του μυστηρίου της θείας Ευχαριστίας. Διηγείται μάλιστα και τα σχετικά με τον Μυστικό Δείπνο, επαναλαμβάνοντας τα ίδια τα λόγια του Κυρίου: «*Λάβετε, φάγετε… Πίετε εξ αυτού πάντες…*» (Ματθ. 26:26–27).

Ο ιερέας, αφού πει, «Έχοντας λοιπόν στο νου μας αυτή τη σωτήρια εντολή και όλα όσα έχουν γίνει για μας, δηλαδή τη σταύρωση, την ταφή, την τριήμερη ανάσταση, την ανάληψη στους ουρανούς, την ενθρόνιση στα δεξιά του Πατέρα, τη δεύτερη και ένδοξη πάλι παρουσία», καταλήγει με την εκφώνηση: «*Τα σα εκ των σων σοι προσφέροντες κατά πάντα και δια πάντα, σε υμνούμεν, σε ευλογούμεν, σοι ευχαριστούμεν, Κύριε, και δεόμεθά σου, ο Θεός ημών*». Με τούτα τα λόγια είναι σαν να λέει στον ουράνιο Πατέρα: «Σου προσφέρουμε την ίδια εκείνη προσφορά που ο ίδιος ο Μονογενής Σου Υιός πρόσφερε σ’ Εσένα, το Θεό και Πατέρα. Και προσφέροντάς την, Σ’ ευχαριστούμε, γιατί κι Εκείνος προσφέροντάς την Σ’ ευχαριστούσε. Τίποτα δικό μας δεν προσθέτουμε σ’ αυτή την προσφορά των δώρων. Γιατί δεν είναι δικά μας έργα τούτα τα δώρα, αλλά δικά Σου δημιουργήματα. Ούτε και δική μας επινόηση είναι αυτός ο τρόπος της λατρείας, αλλά Εσύ μας τον δίδαξες κι Εσύ μας παρακίνησες να Σε λατρεύουμε με αυτόν τον τρόπο. Γι’ αυτό, όσα Σου προσφέρουμε ,είναι εξ ολοκλήρου δικά Σου… ».

Την ίδια στιγμή ο ιερέας προσπίπτει και ικετεύει θερμά το Θεό. Παρακαλεί για τα δώρα που έχει μπροστά του, ώστε να δεχθούν το πανάγιο και παντοδύναμο Πνεύμα Του και να μεταβληθούν ο μεν άρτος στο ίδιο το άγιο σώμα του Χριστού, ο δε οίνος στο ίδιο το άχραντο αίμα Του.

Μετά απ’ αυτές τις ευχές, η θεία ιερουργία ολοκληρώθηκε! Τα δώρα αγιάστηκαν! Η θυσία πραγματοποιήθηκε! Το μεγάλο θύμα και σφάγιο, που θυσιάστηκε για χάρη του κόσμου, βρίσκεται μπροστά στα μάτια μας, πάνω στην αγία Τράπεζα! Γιατί ο άρτος δεν είναι πλέον τύπος του Δεσποτικού σώματος. Είναι το ίδιο το πανάγιο σώμα του Κυρίου που δέχτηκε όλες εκείνες τις προσβολές, τα ραπίσματα, τα φτυσίματα, τις πληγές, τη χολή, τη σταύρωση. Και ο οίνος είναι το ίδιο το αίμα που ξεπήδησε όταν

σφαζόταν το σώμα. Αυτό είναι το σώμα, αυτό είναι το αίμα που έλαβε σύσταση από το Άγιο Πνεύμα, που γεννήθηκε από τον Παρθένο Μαρία, που θάφτηκε, αναστήθηκε την τρίτη ημέρα, ανέβηκε στους ουρανούς και κάθησε στα δεξιά του Πατέρα.
Και πιστεύουμε πως έτσι είναι, γιατί ο ίδιος ο Κύριος είπε:
«*Τούτο εστί το σώμα μου… τούτο εστί το αίμα μου*» (Μαρκ. 14:22, 24). Και γιατί ο Ίδιος παρήγγειλε στους Αποστόλους και σ' όλη την Εκκλησία: «*Τούτο ποιείτε εις την εμήν ανάμνησιν*» (Λουκ. 22:19). Δεν θα πρόσταζε να επαναλαμβάνουν αυτό το μυστήριο, αν δεν είχε σκοπό να τους δώσει δύναμη να το επιτελούν. Και ποια είναι η δύναμη; Το Άγιο Πνεύμα. Αυτό είναι που με το χέρι και τη γλώσσα των ιερέων τελεσιουργεί τα μυστήρια. Ο λειτουργός είναι υπηρέτης της χάριτος του αγίου Πνεύματος, χωρίς να προσφέρει τίποτε από τον εαυτό του. Γι' αυτό και δεν έχει σημασία αν τύχει να είναι ο ίδιος γεμάτος αμαρτίες. Κάτι τέτοιο δεν νοθεύει την προσφορά των δώρων, τα οποία είναι πάντοτε ευάρεστα στο Θεό. Όπως κι ένα φάρμακο που κατασκευάστηκε από άνθρωπο άσχετο με την ιατρική επιστήμη, δεν χάνει τη θεραπευτική του δράση, αρκεί μόνο να κατασκευάστηκε σύμφωνα με τις οδηγίες του γιατρού.
Αφού λοιπόν συμπληρωθεί η θυσία, ο ιερέας, βλέποντας μπροστά του το ενέχυρο της θείας φιλανθρωπίας, τον Αμνό του Θεού, ευχαριστεί και ικετεύει. Ευχαριστεί το Θεό για όλους τους αγίους, γιατί στο πρόσωπό τους η Εκκλησία βρήκε εκείνο που ζητάει, τη βασιλεία των ουρανών. Ιδιαίτερα – «*εξαιρέτως*» - ευχαριστεί για την υπερευλογημένη Θεοτόκο και αειπάρθενο Μαρία, γιατί αυτή υπερβαίνει κάθε αγιοσύνη. Και ικετεύει ο ιερέας για όλους τους πιστούς – τους κεκοιμημένους και τους ζώντες - γιατί αυτοί δεν έφτασαν στην τελειότητα ακόμα κι έχουν ανάγκη από προσευχή.

Θεία Κοινωνία

Σε λίγο ο λειτουργός θα κοινωνήσει ο ίδιος και θα προσκαλέσει και τους πιστούς στα θεία Μυστήρια. Επειδή όμως δεν επιτρέπεται σε όλους ανεξαίρετα η θεία Μετάληψη, ο ιερέας, υψώνοντας τον ζωοποιό Άρτο και δείχνοντάς Τον, εκφωνεί: «*Τα άγια τοις αγίοις*». Είναι σαν να λέει: «Να ο Άρτος της ζωής! Τον βλέπετε. Λοιπόν, τρέξτε να τον μεταλάβετε. Όχι όμως όλοι, αλλά όποιος είναι άγιος. Γιατί τα άγια επιτρέπονται μόνο στους αγίους».
Αγίους εδώ εννοεί όχι μόνο εκείνους που έφτασαν στην τελειότητα της αρετής, αλλά κι εκείνους που αγωνίζονται να φτάσουν σ' αυτήν, έστω κι αν ακόμα υστερούν. Για αυτό οι χριστιανοί, αν δεν πέφτουν σε θανάσιμα αμαρτήματα που τους εμποδίζουν από το Χριστό και τους νεκρώνουν πνευματικά, δεν έχουν κανένα εμπόδιο να κοινωνούν [Άλλωστε η θεία Λειτουργία γίνεται για να κοινωνούν οι πιστοί. Όπως λέει ο Μέγας Βασίλειος, «το να κοινωνεί κανείς και να μεταλαμβάνει κάθε μέρα το άγιο σώμα και αίμα του Χριστού, είναι καλό και ωφέλιμο». Η συχνή θεία Κοινωνία, όμως, προϋποθέτει τον συνεχή πνευματικό αγώνα και την κατάλληλη προετοιμασία

(νήψη-προσευχή, μετάνοια-εξομολόγηση κ.λπ.)].
Στην εκφώνηση του ιερέα, «*Τα άγια τοις αγίοις*», οι πιστοί αποκρίνονται δυνατά: «*Εις άγιος, εις Κύριος, Ιησούς Χριστός, εις δόξαν Θεού Πατρός*» . Γιατί κανείς δεν έχει την αγιότητα από μόνος του, ούτε είναι και κατόρθωμα της ανθρώπινης αρετής, αλλά, όλοι από τον Χριστό την αντλούν. Και όπως, αν κάτω από τον ήλιο τοποθετηθούν πολλοί καθρέφτες, όλοι ακτινοβολούν, και νομίζεις ότι βλέπεις πολλούς ήλιους, ενώ στην πραγματικότητα ένας είναι ο ήλιος που αστράφτει σε όλους τους καθρέφτες, έτσι και ο μόνος Άγιος, ο Χριστός, καθώς διαχέεται με τη μετάληψη μέσα στους πιστούς, φαίνεται σε πολλές ψυχές και παρουσιάζει πολλούς ως αγίους. Αυτός όμως είναι ο ένας και μοναδικός Άγιος.
Αφού λοιπόν μ' αυτόν τον τρόπο συγκαλέσει ο λειτουργός τους πιστούς στο ιερό δείπνο, μεταλαμβάνει πρώτα ο ίδιος και οι άλλοι κληρικοί που βρίσκονται στο άγιο Βήμα. Προηγουμένως όμως χύνει θερμό νερό μέσα στο άγιο Ποτήριο, πράγμα που υποδηλώνει την κάθοδο του Αγίου Πνεύματος στην Εκκλησία. Γιατί αυτό το ζεστό νερό, επειδή και νερό είναι αλλά και φωτιά έχει μέσα του λόγω του βρασμού, φανερώνει το Άγιο Πνεύμα, το οποίο με «*ύδωρ ζων*» (Ιω. 7:38) το παρομοίασε ο Κύριος, και με τη μορφή της φωτιάς κατέβηκε στους Αποστόλους την ημέρα της Πεντηκοστής.
Στη συνέχεια ο ιερέας στρέφεται προς το εκκλησίασμα και, δείχνοντας τα Άγια, προσκαλεί όσους θέλουν να κοινωνήσουν, να προσέλθουν «*μετά φόβου Θεού και πίστεως*». Να μην καταφρονήσουν δηλαδή την ταπεινή εμφάνιση που έχουν το σώμα και το αίμα του Κυρίου, αλλά να πλησιάσουν έχοντας επίγνωση της αξίας των μυστηρίων και πιστεύοντας ότι αυτά προξενούν την αιώνια ζωή σ' εκείνους που μεταλαμβάνουν.
Το σώμα και το αίμα του Χριστού είναι αληθινή τροφή και αληθινό ποτό. Και όταν τα μεταλαμβάνει κανείς, δεν μετατρέπονται αυτά σε ανθρώπινο σώμα, όπως γίνεται με τις συνηθισμένες τροφές, αλλά το ανθρώπινο σώμα μεταβάλλεται σε εκείνα. Όπως και το σίδερο, όταν έρθει σε επαφή με τη φωτιά, γίνεται κι αυτό φωτιά' δεν κάνει τη φωτιά σίδερο.
Τη θεία Κοινωνία τη δεχόμαστε βέβαια με το στόμα, αλλά αυτή εισέρχεται πρώτα στην ψυχή κι εκεί πραγματοποιείται η ένωσή μας με το Χριστό, όπως λέει και ο Απόστολος Παύλος: «*Εκείνος που ενώνεται με τον Κύριο, γίνεται ένα πνεύμα με Αυτόν*» (Α' Κορ. 6:17). Χωρίς την ένωσή του με το Χριστό, ο άνθρωπος, από μόνος του, είναι ο παλαιός άνθρωπος, ο άνθρωπος που δεν έχει τίποτα κοινό με το Θεό.
Ποιά όμως είναι εκείνα που ζητάει από εμάς ο Χριστός για να μας αγιάσει με τα θεία μυστήρια; Είναι η κάθαρση της ψυχής, η πίστη και η αγάπη στο Θεό, ο διακαής πόθος και η λαχτάρα μας για τη θεία Κοινωνία. Αυτά ελκύουν τον αγιασμό, κι έτσι πρέπει να κοινωνούμε. Γιατί πολλοί είναι εκείνοι που προσέρχονται στα μυστήρια, και όχι μόνο δεν ωφελούνται καθόλου, αλλά φεύγουν χρεωμένοι με αμέτρητες αμαρτίες.

Απόλυση

Αφού κοινωνήσουν οι πιστοί, εύχονται να παραμείνει μέσα τους ο αγιασμός που έλαβαν, και να μην προδώσουν τη χάρη ούτε να χάσουν τη δωρεά.
Ο ιερέας τους καλεί τώρα να ευχαριστήσουν με ζήλο το Θεό για τη θεία Μετάληψη. Γι' αυτό λέει: «*Ορθοί... αξίως ευχαριστήσωμεν τω Κυρίω*». Όχι δηλαδή ξαπλωμένοι ούτε καθισμένοι, αλλά υψώνοντας την ψυχή και το σώμα προς Αυτόν. Και οι πιστοί με λόγια της Γραφής δοξολογούν το Θεό, που είναι αίτιος και χορηγός όλων των αγαθών: «*Είη το όνομα Κυρίου ευλογημένον από του νυν και έως του αιώνος*» (Ψαλμ. 112:2). Αφού ψάλλουν τρεις φορές αυτόν τον ύμνο, ο ιερέας βγαίνει από το Θυσιαστήριο, στέκεται μπροστά στο πλήθος και απευθύνει την τελευταία ευχή: «*Χριστός ο αληθινός Θεός ημών...*». Ζητάει από τον Κύριο να μας σώσει με το έλεός Του, γιατί από τον εαυτό μας δεν έχουμε να επιδείξουμε τίποτε άξιο σωτηρίας. Γι' αυτό και ως πρεσβευτές μνημονεύει πολλούς αγίους και ιδιαίτερα την παναγία Του Μητέρα.
Τέλος, ο λειτουργός μοιράζει το αντίδωρο. Αυτό έχει αγιαστεί, καθώς προέρχεται από τον αρχικό άρτο, που προσφέραμε στο Θεό για την τέλεση της θείας Ευχαριστίας. Οι πιστοί παίρνουν με ευλάβεια το αντίδωρο, φιλώντας το δεξί χέρι του ιερέα. Γιατί αυτό το χέρι, μόλις πριν, άγγιξε το πανάγιο σώμα του Χριστού, δέχτηκε από εκείνο τον αγιασμό και τον μεταδίδει τώρα σε όσους το ασπάζονται.
Εδώ η θεία Λειτουργία φτάνει στο τέλος της και το μυστήριο της θείας Ευχαριστίας ολοκληρώνεται. Γιατί και τα δώρα, που προσφέραμε στο Θεό, αγιάστηκαν και τον ιερέα αγίασαν και στο υπόλοιπο πλήρωμα της Εκκλησίας μετέδωσαν τον αγιασμό.
Για όλα αυτά, λοιπόν, στο Χριστό, στον αληθινό Θεό μας, πρέπει κάθε δόξα, τιμή και προσκύνηση, μαζί με τον άναρχο Πατέρα Του και το πανάγιο Πνεύμα Του, τώρα και πάντοτε και στην ατέλειωτη αιωνιότητα. Αμήν.

(Από τη σειρά των φυλλαδίων «Η ΦΩΝΗ ΤΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ» της Ιεράς Μονής Παρακλήτου Ωρωπού Αττικής.)

Διαβάστε περισσότερα φυλλάδια από την σειρά "Η φωνή των πατέρων" πατώντας εδώ